

GLOBALIZAREA – UN VIITOR INEVITABIL SAU UN MIT NECESAR?

PROF. UNIV. DR. ANCA DODESCU

Universitatea din Oradea, Facultatea de Științe Economice, Str. Armatei Române nr.5, Oradea, telefon: 0788-232892

E-mail: adodescu@uoradea.ro

Globalisation has become a fashionable concept in the social sciences, tends to break the political and economical orthodoxy and divides the annalists in two opposite groups: the globalists – that consider globalisation to be a real and deeply innovative process, and the sceptics – that see globalisation as an enormous exaggerate diagnostic. In conclusion, the present paper presents an attitude of moderate scepticism.

Globalizarea a devenit un concept la modă în științele sociale, un termen-cheie pentru jurnaliștii și politicienii de pretutindeni. Se afirmă la scară largă că trăim într-o eră în care cea mai mare parte a vieții sociale este determinată de procesele globale, în care culturile naționale, economiile naționale și granițele naționale se destramă. Magnitudinea crescândă, accelerarea și profunzimea impactului fluxurilor și companiilor transcontinentale modelează la scară largă interacțiunile sociale, apropiere comunități distante și extinde relațiile de putere de la nivel de regiune, continent la întreaga lume.

În centrul acestei percepții se află procesul de globalizare economică cu o evoluție rapidă și recentă. Dacă este permisă exprimarea, economia mondială s-a internaționalizat, dominată fiind de forțe ale pieței ce nu pot fi controlate, puse în mișcare de corporații transnaționale - principalii actori economici și agenți ai schimbării, care nu se supun nici unui stat național, plasându-și locațiile pe glob în funcție de avantajele pieței. O economie globală în adevăratul sens al cuvântului se conturează, în concluzie, strategiile interne ale managementului național sunt din ce în ce mai irelevante.

Această imagine este atât de puternică încât a reușit să hipnotizeze analiștii economici și să capteze imaginația politicienilor.

Dar este oare cazul?

Deși termenul a devenit un clișeu, conceptul de globalizare economică nu este nou, originile sale se regăsesc în opera multor intelectuali ai secolului XIX – XX, care au recunoscut că modernismul va integra lumea. După 1960, termenul a căpătat o circulație nu numai academică, ci mult mai amplă. Concomitent, deficiențele gândirii ortodoxe, care presupunea stricta separare între treburile interne și externe, între sfera domestică și internațională, între mediul global și local etc. au devenit tot mai evidente atât în economie, cât și în politică, în cultură etc. Procesul universal de integrare globală, de creștere a convergenței culturilor și civilizațiilor; nu conduce automat, însă, spre o societate mondială armonioasă; un proces de interconexiuni crescute creează noi animozități și conflicte, care pot alimenta extremele politice, xenofobia etc.

Ideea globalizării pare să spargă astăzi paradigmele și ortodoxia politică, creând noi aliniamente politice și în mod cert două curente de opinii:

- **Globaliștii** - care consideră globalizarea un proces real și profund transformator;
- **Scepticii** - care consideră globalizarea un diagnostic enorm exagerat.

Globaliștii resping afirmația că globalizarea este sinonimă cu “americanizarea” sau „imperialismul occidental”; considerând globalizarea expresia unor schimbări structurale mai

profunde la scara organizațiilor societății moderne pe fondul dezvoltării corporațiilor multi-naționale și a piețelor financiare mondiale, difuziunii culturii populare și creșterii importanței degradării mediului ambiant global; identifică globalizarea cu relațiile și activitățile care se cristalizează la scară interregională și intercontinentală (Geyer, Bright, 1995; Castells, 1996; Dicken, 1998). Aceasta permite distincția analogică mai clară între procesul de globalizare și regionalizare sau localizare, considerându-se crucial să se pună accentul pe atributele speciale ale globalizării.

Respingând ideea că discursul globalizării servește intereselor forțelor economice și sociale, în interpretarea globalistă, intenția de a defini într-un mod mai sistematic conceptul de globalizare, impune înțelegerea tendințelor seculare ale dezvoltării istorice mondiale. Această dezvoltare, așa cum recunoaște interpretarea globalistă (Modelska, 1972; Hodgson, 1993; Bentley, 1996; Frank, Gills, 1996; R.P. Clark, 1997; Frank, 1998), este marcată de faze distincte – de la epoca descoperirii Lumii Noi, viteza globalizării pare că se intensifică, ori din contră, se reduce. Pentru înțelegerea globalizării contemporane, trebuie cunoscute diferențele între aceste faze, în ce fel aceste sisteme și interconexiuni globale se organizează și reproduc, care este influența diferențelor geografice și schimbărilor în configurarea relațiilor de putere.

Pentru globaliști, schimbul global este conceput ca un proces ce implică transformări semnificative ale principalelor organizații ale vieții sociale și ordinii mondiale. În acest sens, pot fi identificate trei aspecte în literatura globalistă:

1. Transformarea centrelor de putere tradiționale ale organizațiilor socioeconomice, ale principiilor teritoriale și ale puterii. Erodând constrângerile de spațiu și timp în cadrul interacțiunii sociale, globalizarea creează posibilitatea unor modele noi de organizare socială, transformațională; de exemplu, rețele globale de producție, rețele teroriste sau regimuri de reglementare. Simultan, crește vulnerabilitatea comunităților în fața condițiilor de dezvoltare globală (11 septembrie 2001);
2. Transformarea întregului context, globalizarea solicitând reordonarea relațiilor între teritorii și spații socio-economice și politice;
3. Transformarea corespondenței directe între societate, economie și stat.

La polul opus, scepticii susțin că, pe măsură ce observă mai atent fenomenul, pretențiile celor mai radicali avocați ai globalizării economice le apar mai superficiale și mai nefondate. Scepticii consideră conceptul de globalizare nesatisfăcător (Hirst, 1997), iar globalizarea un fenomen care nu se poate interpreta literalmente ca fenomen universal. Importanța acordată conceptului de globalizare de către scepticii reiese clar din frecvența comparație cu „occidentalizarea” sau „americanizarea”.

Ca răspuns la afirmația că globalizarea este un fenomen de ultimă oră, scepticii citează frecvent așa numita „belle epoque” a interdependenței internaționale – perioada 1890 – 1914 (Gordon, 1988; Jones, 1995; Hirst, 1997); iar tendința actuală, în opinia lor, nu reflectă altceva decât un proces de internaționalizare și de „regionalizare” sau „triadizare” (Ruigrok, Tulder, 1999; Rugman, 2001). În comparație cu „belle epoque”, scepticii apreciază că, actualmente, lumea a cunoscut o implozie economică, politică și culturală, imperiile globale au determinat dezvoltarea Statelor-națiuni, în timp ce majoritatea populației de pe mapamond a fost exclusă de la beneficiile dezvoltării economice (Hoogvelt, 2001).

Discursul globalizării, consideră scepticii, contribuie la justificarea și legitimarea proiectului global neoliberal - crearea unei piețe globale libere și consolidarea capitalismului anglo-american în principalele regiuni economice ale lumii (Callinicos, 1994; Gordon, 1988; Hirst, 1997; Hoogvelt, 1997). În acest sens, ideologia globalizării funcționează ca un mit necesar pentru a disciplina politicienii și guvernele în sensul satisfacerii exigențelor unei piețe globale.

Conform analizei marxiste ortodoxe, capitalismul, ca ordine socială, conține o logică expansionistă patologică (pentru a menține beneficiile capitalului, trebuie exploatate constant noi piețe; pentru a supraviețui capitalismului național trebuie să extindă continuu granițele geografice ale relațiilor sociale capitaliste); istoria lumii moderne și istoria potențialului capitalist occidental divide și continuă să dividă lumea în zone economice exclusive. Imperialismul și imperiile sunt substituite de noi mecanisme de control și vigilență multilaterală. În consecință, prezenta epocă este descrisă de mulți marxiști, nu în limbajul globalizării, ci ca un nou mod de imperialism occidental dominat de

necesitățile și exigențele capitalului financiar al principalelor state capitaliste ale lumii (Petras, Veltmeyer, 2001).

Internaționalizarea relațiilor economice și politice depinde de acțiunile și preferințele celor mai puternici ai momentului, pentru a menține musculatura militară și economică și a crea și menține condițiile necesare funcționării ordinii internaționale liberale (Walz, 1979). Fără un exercițiu al hegemoniei nordamericane, așa cum sugerează această argumentare, prezenta ordine mondială liberală, bazată pe intensificarea interdependențelor internaționale, nu se poate menține (Gilpin, 1987). În acest sens, prin globalizare se înțelege mai mult decât prin “americanizare”.

Prezentăm, în continuare, o atitudine de scepticism moderat (Hirst, 1997) fundamentată pe trei contraargumente la adresa globalizării:

- absența unui model general acceptat al noii economii globale precum și a modului în care aceasta diferă de stadiile anterioare ale economiei internaționale;
- în absența unui model bine definit după care să se poată evalua tendințele, este întâlnită înclinația de a cita la întâmplare exemple ale internaționalizării unor sectoare și procese ca și cum acestea ar evidenția creșterea economică dominată de forțe autonome ale pieței globale;
- lipsa unei profunzimi istorice, tendința de a ilustra schimbările curente ca și când acestea ar fi unice și fără precedent și menite să aibă o consistență în viitor.

Concluzia că globalizarea este un mit la scară largă este susținută de următoarele argumente:

1. ***Economia internaționalizată din prezent nu este una fără precedent.*** O formă a economiei internaționale există încă din 1860, atunci când s-au conturat economiile bazate pe tehnologie modernă și industrie. În unele privințe, economia internațională de astăzi este mai puțin deschisă și integrată decât cea care a dominat între anii 1870 – 1914.
2. ***Adevăratele companii transnaționale sunt relativ rare.*** Majoritatea companiilor au o bază națională și acționează multinațional și nu pare să fie o tendință majoră spre dezvoltarea unor adevărate companii internaționale.
3. Mobilitatea capitalului nu produce o deplasare masivă a investițiilor dinspre țările avansate înspre cele în curs de dezvoltare. Mai degrabă, investițiile străine directe sunt concentrate în special către economiile avansate din punct de vedere industrial, economiile lumii a treia rămânând marginalizate atât din punct de vedere al investițiilor, cât și al comerțului, mici excepții făcând unele țări nou industrializate.
4. ***Economia mondială este departe de a fi o economie într-adevăr globală,*** așa cum, de altfel, recunosc mulți dintre avocații globalizării, datorită faptului că investițiile, comerțul și fluxurile financiare sunt concentrate în Europa, Japonia și America de Nord și această dominație economică pare să continue.
5. Marile puteri economice („the G3”) au capacitatea, în special, ca și coordonatori de politici, de a exercita presiuni extrem de puternice asupra piețelor financiare și a altor sectoare economice. Piețele globale nu se află sub nici o formă deasupra regulilor și a controlului, chiar dacă scopul și obiectivele guvernării economice sunt limitate de interesele divergente ale marilor puteri și de doctrinele economice care influențează aceste puteri.

Bibliografie selectivă:

1. Bari, Ioan, *Globalizare și probleme globale*, Ed. Economică, București, 2001
2. Bauman, Zygmunt, *Globalizarea și efectele ei sociale*, Editura Antet, 1999
3. Callinicos, Alex – *Egalitatea. Sărăcie și inegalitate în economiile dezvoltate*, Editura Antet, 2000
4. Dicken, Peter, *Global Shift. Reshaping the global economic map in the 21st century*, fourth edition, SAGE Publications, London, 2004
5. Held, David; McGrew, Anthony, *Globalisation/ Antiglobalisation. Sobre la reconstrucción del orden mundial*, Paidós, Barcelona, 2002
6. Hirst, Paul; Thompson, Grahame, *Globalization in question*, 2nd edition, Polity Press, Cambridge, 1999

7. Maron, Jose Manuel Pelaez (coord.), *Globalizacion, deuda externa y exigencias de justicia social*, Universidad Internacional de Andalucia, Akal, 2003
8. Stiglitz, Joseph, *Globalization and its Discontents*, Penguin Books, London, New York, 2002.
9. *** A Report of The International Forum on Gobalization, *Alternatives to Economic Globalisation. A Better World Is Possible*, Berrett - Koehler Publishers, Inc., San Francisco, 2004